

Från barnpassning till lärande

Jo, förskollärarnas status har stigit - inom förskolan. Men i samhället? Där är förskolan ofta fortfarande bara barnomsorg, menar Ylva Söderström som arbetat 30 år i yrket. Hon hoppas att den nya skollagen kan ändra på det.

TEXT Katarina Bjärvall BILD Robert Blombäck

Det är tyst på förskolan Sälen på Södermalm i Stockholm. Jag gissar att de 40 barnen på de två avdelningarna sover, men de pysslar och leker rollekar i olika smårum. Förskolläraren Ylva Söderström lotsar mig genom mjukt belysta hallar och trappor där barnens vardag finns dokumenterad på väggarna - självporträtt, foton, collage med bilder av familjerna och texter baserade på intervjuer med barnen, det mesta placerat i ögonhöjd för ett-femåringar.

- Vi har fått höjd status, internt på arbetsplatsen, säger Ylva Söderström när vi satt oss i ett avskalat samtalsrum med klarröd soffa och två vita fåtöljer.

Hon blev färdig förskollärare 1981 och har jobbat 20 år här på Sälen.

- Under åren har vi fått mer vidareutbildning. Diskussionerna här har fördjupats. Kontrollen har ökat och kraven på redovisning till förvaltningen. Allt det gör vår roll tydligare.

År 1998 var en milstolpe. Då fick förskolan en egen läroplan och samtidigt flyttades det politiska ansvaret från socialdepartementet till utbildningsdepartementet.

- Vi var jättelyckliga då. Särskilt för läroplanen, den gav oss mål att arbeta mot.

Läroplanen förankrade allt det barn idag lär sig på förskolorna - att lyssna, berätta, beskriva och fråga, att förstå sina egna och andras känslor, att samarbeta och att intressera sig för matematik, naturkunskap och skriftspråk liksom för färg, form och konstruktion, allt under demokratiska former.

På den kommunala förskolan Sälen var läroplanen också till stöd för personalen under en tid då många förskolor i närheten privatiserades. När privata förskolor marknadsförde lärandet hämtade Sälen styrka i läroplanen för att visa att lärande bygger på hur människorna i verksamheten förvaltar sitt uppdrag, inte på om det är privat eller kommunalt.

Med förskollärarnas starkare yrkesroll har också följt ett större ansvar. När Ylva Söderström började i yrket hade hon fyra nivåer av chefer ovanför sig som begränsade hennes och hennes kollegors befogenheter. Idag har organisationen plattats ut. Varje förskolechef ansvarar för 12-15 avdelningar på ett antal olika förskolor, vilket gör att mycket av den dagliga administrationen faller på förskollärarna - kontakter med Försäkringskassan, planering för morgon- och kvällsomsorg, schemaändringar i samband med sjukskrivningar. Ylva Söderström tycker att även detta ökade administrativa ansvar är statushöjande.

- Men det betyder att barnen får mindre tid med varje vuxen, så man måste organisera om vissa moment som annars tar alltför mycket tid, till exempel på- och avklädning.

Internt har alltså statusen stigit. Men annars? Hur är det ställt med förskollärarnas status ute i samhället? Dåligt, säger Ylva Söderström. Hon ger färskt exempel från teveprogram där förskollärare framställs som utbrända hösäckar som inte orkar annat än att röka.

- Och den bild som förmedlas i nyhetsmedier handlar om överinskrivningar, löss och smittsamma sjukdomar, inte om att barnen numera lär sig så mycket på förskolan att skolan har fått ändra hela sitt arbetssätt.

Inte ens alla föräldrar med egna förskolebarn kan se det goda som görs. Ylva Söderström berättar om en pappa som i jobbet hade besökt en annan förskola och som lyriskt berättade om allt jämställdhetsarbete som bedrevs där. När Ylva förklarade att man arbetar på samma sätt på Sälen skämde han för att han inte märkt det, säger hon.

Nu är Sälen inte vilken förskola som helst. Den ligger mitt i en stadsdel med mycket hög utbildningsnivå och med många så kallade beslutsfattare inom politik, medier och näringsliv boende inpå knuten. Under sin tid som förskoleminister hade till exempel Ylva Johansson sina barn på Sälen. Föräldramötena här är följaktligen ofta fokuserade på ett tema som har med lärande att göra, till exempel matematik eller läroplanens roll.

I och med den nya skollagen blir förskolan en egen skolform. Vad har det för betydelse?

- Jag vet faktiskt inte. Men den kan leda till en jämnare kvalitet, att det blir tydligt vad som är rätt och att om man inte följer lagen så kostar det.

I den nya lagen slås också fast att det är en förskollärare och ingen annan som ska vara pedagogiskt ansvarig på varje avdelning.

- Förhoppningsvis gör det att kommunerna anställer fler förskollärare. Och eftersom det redan är brist måste man få in fler på utbildningen. Då tror jag att man måste höja lönen.

Vad skulle kunna göras mer för att höja statusen? Fler män bland förskollärarna?

- Absolut. Alla arbetsplatser mår bra av att män och kvinnor blandas. Och alla barn behöver både män och kvinnor som förebilder.

Och ord är viktiga. Trots att *daghem* försvann som administrativt begrepp 1998 så hänger ord som *dagis* och *dagisfröken* fortfarande kvar i vardagsspråket.

- Om man säger att en treåring går på dagis så tänker folk att "vad bra att hon får omsorg" men om man säger att hon går på en skola, då tänker de "oj vad kul, då lär hon sig mycket".

Ett annat laddat ord är *pedagog* - det anses användbart när man vill inbegripa både barnskötare och förskollärare.

- Pedagoger står för minsta gemensamma nämnare. Det kan bli ett sätt att gömma sig, att inte riktigt stå för sin yrkesroll.

Ytterligare ett problematiskt ord är *barnomsorg*, tycker Ylva Söderström.

- Jag skulle inte säga att jag jobbar inom barnomsorgen. Jag säger förskolan, för det omfattar både omsorg och lärande.

Utanför dörren hörs dämpade skutt från rörelserummet och småprat från verkstaden där några femåringar knådar lerfigurer. Barnomsorg? Nej, grovmotoriskt och finmotoriskt lärande.

HISTORIK/FÖRSKOLANS STATUS

Förskolan stod länge utanför lagstiftningen. De första barnträdgårdarna startades med hjälp av välgörenhet i mitten av 1800-talet men det var först hundra år senare, på 40- och 50-talen, som verksamheterna började kommunaliseras och regleras och statsbidrag gradvis infördes. 1955 ändrades yrkestiteln från barnträdgårdslärlarinna till förskollärare, 1963 var alla förskolutbildningar förstatligade och 1977 fick de högskolestatus. 1998 flyttades ansvaret från socialdepartementet till utbildningsdepartementet, Skolverket blev ny tillsynsmyndighet och samtidigt infördes en läroplan för förskolan. Den nya skollagen från 2010, som tillämpas från den 1 juli 2011, innebär bland annat att förskolan blir en egen skolform, liksom exempelvis förskoleklassen, grundskolan

och gymnasiet redan är, och att den pedagogiskt ansvariga inom varje förskoleenhet måste ha förskolläraryt utbildning.

Hur har förskolans status ändrats genom historien?

Ingegerd Tallberg Broman, professor i pedagogik med inriktning mot yngre barn:

- Förskolan har gått från att vara privatfinansierad till att bli en del av välfärdsstaten och från att stå för social omsorg till att bli den första delen av utbildningssystemet. Processen är inte avslutad, förskolan har kvar sin särposition, bland annat genom att förskolläraryt utbildningen är ett halvår kortare än lärarutbildningen. Särbehandlingen är kopplad till synen på barnen som familjens ansvar. En skattefinansierad heldagsförskola för alla barn möjliggör en förändring från ett patriarkalt samhälle till ett jämställt och det är inte så märkligt att det tar tid.

Vad betyder den nya skollagen för förskolan?

Ingrid Pramling Samuelsson, professor i pedagogik:

- En viktig sak är att lektorerna, som återinförs med den nya lagen, ska kunna jobba på förskolorna. En lektorstjänst är ett sätt att höja kvaliteten på verksamheten och att driva utvecklingsarbete i kommunerna. Det måste kommunerna komma ihåg. Viktigt är också att förskolan inte blir skola, den blir en skolform. För det finns risker, framför allt det kortsiktiga jämförandet i studier som Pisa. Det vore katastrof om det tog sig ned på förskolan. Att klara testerna blir viktigare än att lägga grunden för lärande. Många, från politiker till allmänhet, har inte förstått att under förskoleåren läggs grunden för framtida intressen och tillit till den egna förmågan.